

EGY BESTSELLER MARGÓJÁRA

Stephen King: *A ragyogás*. Forum Könyvkiadó, Újvidék — Európa Könyvkiadó, Budapest, 1986

A horror, a krimi és a lélektani regény hagyományait ötvözi munkáiban Stephen King, aki több címszóval is szerepelt már azokon a nyugati bestsellerlistákon, amelyeket az eladott példányszámok alapján állítottak össze. Könyvei lebilincselő, izgalmas olvasmányok. Közülük *A ragyogást* fordították le a legtöbb nyelvre (magyar fordítója Prekop Gabriella). Sikeréhez nagymértékben hozzájárult a belőle készült film, melyet 1980-ban forgattak *The Shining* címmel; a főszerepet Jack Nicholson alakította, a rendező pedig Stanley Kubrick volt.

Fogaskerék módjára illeszkednek egymásba a történet legapróbb, legjelentéktelenebbnek tűnő elemei is, folyamatosan előrendelődnek a cselekmény, melynek végül egyetlen szála sem marad elvarratlanul. Minden fordulatot aprólékosan előkészít a szerző, azok mégis váratlanul érik az olvasót. Utólag könnyű rájönni, hogy az első látásra szokatlan események voltaképpen motiváltak, és természetesen mindig csak annyit árul el előre az író, amennyi a feszültség permanens fokozásához szükséges. Az intő előjelek már-már motívumokként ismétlődnek a regényben: a KELLOGEM felirat eleinte akkor sem mond sokat, ha netán az olvasónak sikerül rájönnie, hogy a szó fordítva olvasandó, mint ahogy azt sem lehet kitalálni, hogy a tetőjavításkor előkerülő darazsak miféle rejtélyes mítosz szereplői; végül persze az is kiderül, hogy miért érdekes a sokat emlegetett 217-es szoba, és mi célt szolgál az aeroszán. Az „előrejelzések” sorában irodalmi vonatkozású elemeket is találunk. Nem véletlenül került a kötet élére mottóul Edgar Allan Poe *A vörös halál álarca* című novellájából vett részlet, az álarcosbál ugyanis mindig jó alkalmat kínál arra, hogy a szereplők másik arcukat mutatva jelen-

jenek meg, vagy akár különböző korok jellegzetes figurái terelődjenek össze. Az álarcok levétele mindkét mű esetében rémségek, misztikus események forrása. Olvasás közben eszünkbe juthat egy másik Poe-novella, *Az Usher-báz vége* is: mindkettőben a pincében lezajló események okozzák a borzalmat és félelmet megtestesítő épület pusztulását.

A veszélyeztetettség érzését annál hatásosabban tudja megjeleníteni az író, minél elvontabb és megfoghatatlanabb az, ami a szereplők létét veszélyezteti. Stephen King egyszerűen A Rossznak nevezi mindazt, amit a szálloda magába szívott 1910 óta. A gonoszságot és bűnt megtestesítő rosszal szemben áll a gyermeki tisztaság, amely az alkalmi gondnok kisfiában ölt testet, aki ráadásul földöntúli képességgel rendelkezik: RAGYOG. „Néha, amikor nagyon erősen gondolt valamire, furcsa dolog történt vele. A dolgok — az igazi dolgok — eltűntek, és ő olyasmiket látott, amik nem is voltak ott.” Hallorann, a néger szakács megárazza meg először a kisfiúnak, hogy a ragyogás szokatlan képesség, amely időnként lehetővé teszi, hogy valaki felidézzen a tudatában olyan eseményeket, amelyek a múltban történtek meg vagy a jövőben játszódhatnak. Azok az emberek, akikben megvan ez a képesség, szavak nélkül is kommunikálhatnak, akkor is, ha eserleg távol vannak egymástól. Hallorann így éli át Danny segélykérő üzenetét pár száz kilométerre a Panoráma szállodától: „Mintha valaki pszichikai puskát szorított volna a halántékához, és belelőtt volna egy 45-ös kaliberű sikoltást.”

A lélektani horror számára keresek sem lehetne megfelelőbb helyszínt találni egy hóakadályokkal elzárt hegyi szállodánál. A háromtagú családból előlétele alapján csakis az apa lehet az, akit elsőként behalóz. A Rossz: angol-

tanár volt, állásából azért bocsátották el, mert megverte az egyik diákját; egy másik alkalommal felindultságában eltörte kisfia karját; visszaemlékezéseiből az is kiderül, hogy némi családi terheltséget is örökölt, amit csak tetézett mértéktelen alkoholfogyasztása. Éppen az alkoholizmus miatt labilissá vált egyénisége lesz a Panoráma ódon falai között lejátszódó borzalmak forrása.

Műfaji sajátosságnak számít, hogy a regényben nincsenek „üresjáratok”, a ritmikusan ismétlődő késleltetések is szervesen épülnek az események láncolatába; az idősk-váltások mindig funkcionálisak. A dőlő betűvel szedett részek túlmutatnak szövegekörnyezetükön, a bekövetkező eseményekre irányítják a figyelmet. A megjelenítésben fontos szerepet játszik az álom, a hallucináció, az érzelmi családás, a képzelet és a vízió. Meglepő, hogy időnként a regény „önmeghatározásra” is

törekszik, egy példa a sok közül: „A valószerűtlenségnek határai vannak; ez az egész kezdett szurreális bújócskára hasonlítani.”

A könyvben a fontosabb eseményeknek megvannak az előképei, mindegyik előtt a ragyogó kisfiú fantáziájában, melyek tragikus jelentésüket csak később nyerik el. A regény szerkezetére ezért jellemző a szimmetrikus felépítés: ugyanazok az elemek (olykor ellenkező előjellel) előfordulnak a bevezető és a zárórészben: a katonát a meredség érzetéként is visszatér; a stigma egyrészt a test és a lélek sebezhetőségét jelenti, másrészt a rovarok vészjósló jelenlétét. Hallorann felbukkanása ugyancsak szimmetrikusan történik a szövegben, éppúgy, mint a *Danny* című fejezetre reflektáló *Tony*. Az *Arnyéksországnak* pedig az *Álomország* a megfelelője.

KONTRA Ferenc

MÉG EGYSZER: PAP JÓZSEF VERSEINEK MACEDÓN FORDÍTÁSÁRÓL

A Híd 1986. decemberi számában jelent meg Szilágyi Károly kollégabarátom kritikája — Ceruzajegyzetek egy összevetés nyomán —, amelyben Pap József verseinek macedón fordításairól (Jozsef Pap: *Zsiv predel*. Makedonszka revija, Szkopje, 1985). Köszönöm, hogy időt szentelt fordításaimnak az eredetivel való aprólékos összevetésére, de kénytelen vagyok reagálni néhány észrevételére.

Az *Allásfoglalás* c. versből tényleg „elsikkadt” a második versor: „Szálfaerős derekuk se”. Szerencsére a vers macedón fordítása előbb is megjelent (*Szovremenoszt*, 1984. 7—8. szám) a kimaradt verssorral — „Ni nivnata drenovita sztava” — együtt. Hasonló eset történt az *Aranyfonál* c. verssel, amelynek kötetbeli fordításából kimaradt az utolsó négy sor — „A gyengéd és törékeny / Lengyel János / Aranyfonalat / Az örökkévalóságba” —, amely fordításban így fest: „Szlabiót i krsliv / Janos Lengyel / Zlatna

niska / Vo vecsnoszt”. Ez is, beismérem, baj. Valamennyire megnyugtat, hogy ez a vers is integrálisan megjelent valamelyik jugoszláviai forradalmi versantológiában, és elhangzott a szkopjei rádióban is, ha ez vigasz lehet szerzőnek, fordítóknak.

Sajtóhiba továbbá a „brak” helyett a „bran” a *Tisza* fordításában. Ebben a versben viszont van egy szó, amit nem lehet macedónra lefordítani: a „tiszavirág”. A szerbeknél ez „tiskicvet”, a bolgároknál „jednodnevi cvet”-nek fordítják, amit én is átvettem. A „nyár derekát”-t így fordítottam: „kol-kot na letoto”, ami nem tetszik Szilágyinak, de nálunk is, érdekes, népi nyelvünkön ugyanez a jelentése, mint a magyarban, sőt költői szempontból is nagyszerűen hangzik. Tehát a „kolk” szó nálunk sem csak testrészt jelent, hanem valaminek a felét is. A franciák is azt mondják: quene de l' hiver, jelentése pedig: a tél farka, azaz vége. Maradjunk még a *Tiszánál*, melynek